

DESPOTIZEM IN DEMOKRACIJA

John Keane, Krt, Ljubljana 1990

Knjiga Johna Keana z naslovom *Despotizem in demokracija* se navezuje na zbornik *Socialistična civilna družba*, ki je (prav tako pri Krtu) izšel leta 1985. Ta knjiga je bila namreč prva, ne le pri nas, temveč tudi v svetu, ki je, kot je v uvodu zapisal urednik *Tomaž Mastnak*, "poskušala kolikor toliko sistematično zajeti in prikazati novejšo razpravo o možnostih demokratičnega socializma in demokracije v socializmu, ali splošneje, ki je na enem mestu zbrala prispevke k utemeljevanju teorije demokracije, ki so postavili v središče razmišljanj pojem civilne družbe". John Keane je v omenjeni zbornik prispeval nekaj svojih tekstov, ki imajo bolj ali manj posredno zvezo tudi s posameznimi teksti, zbranimi v njegovi knjigi *Despotizem in demokracija*. Slednja prinaša izbor petih krajših teoretskih tekstov Johna Keana, ki jih je omenjeni avtor - z eno izjemo - pred tem objavil v zborniku *Democracy and Civil Society* (Demokracija in civilna družba) leta 1988. Zadnji tekst v knjigi je intervju z Johnom Keanom, ki ga je vodil *Tomaž Mastnak*.

V Sloveniji imamo torej obilico strokovnih tekstov in dve knjigi o *socialistični civilni družbi*. Takšno zanimanje za ta vprašanja za neko - še do pred kratkim - (čeprav svojevrstno) socialistično državo ni nič presenetljivega. Razmišljanja o civilni družbi so namreč med prvimi oživili prav poljski teoretiki konec sedemdesetih let, zbrani predvsem okoli *Solidarnosti*. Jasno je tudi, zakaj. *Socialistična totalitarna država* je namreč v vseh državah s socialistično ureditvijo dobesedno "prekrila" *civilno družbo*. S temi vprašanji se ukvarja tudi Keane, ki je v svoji knjigi opravil pregled pojmovan *civilne družbe* "od zgodnje moderne do poznega socializma", kot pove tudi podnaslov knjige.

Keane poskuša utemeljiti termin "socialistična civilna družba" predvsem v zvezi z iskanjem možnosti za razvoj teorije, s tem pa tudi za praktično utemeljevanje nove, demokratične socialistične usmeritve. Gre za svojevrstno rehabilitacijo pojma *socializem* in *socialistične stranke*, ki jo razvijajo teoretiki na Zahodu, neobremenjeni s konkretno izkušnjo takšnega ali drugačnega socializma. Ali drugače, Keane se v obravnavani knjigi ukvarja predvsem z vprašanji boja za demokracijo, ali kot pravi: zavzema se za "resnično pluralno interpretacijo demokracije" ter nasprotuje "arogantnemu iskanju poslednje resnice in dokončnih rešitev". V ta kontekst je uvrščena njegova, kot pravi, "radikalna kritika socialistične tradicije". In - kot spet navaja sam - ta knjiga nadgrajuje njegovo delo *Public life and late capitalism* (Javno življenje in pozni kapitalizem), v katerem je vpeljal pojem *demokratične javne sfere* in zagovarjal razločevanje med *civilno družbo* in

državo. Tako je Keane že v Predgovoru zelo jasno opredelil pojem svojega diskurza. V ta prostor pa je nato umestil uvodni tekst, v katerem analitično oriše razvoj pojmovanja civilne družbe ter razlikovanja med civilno družbo in državo. V kontekstu govorjenja o "modernej obliki državnega despotizma", kot pravi, se zelo približa tistemu, kar lahko - po Habermasu - imenujemo kritika "sistema organizirane sreče". Opozarja namreč na dejstvo, da taka "moderna oblika državnega despotizma" kot *absolutna, diferencirana, regularna, previdna in blaga* sila bdi nad celotno civilno družbo. Je zelo nevarna, saj v imenu zagotavljanja blaginje podjarmi suvereno ljudstvo v najmanjših (pa tudi večjih) življenjskih podrobnostih". Tako se John Keane v naslednjem tekstu ukvarja točno s tem, kar pove že njegov naslov: z "mejami dejavnosti države". Seveda se tukaj ni mogel izogniti vprašanju socializma, saj so socialisti (socialistične stranke) prispevali k " uvedbi" oz. vzpostavitvi ti. "socialne države", ki je značilnost večine sodobnih zahodnih demokracij. Keane poskuša rehabilitirati idejo socializma, saj predpostavlja, da se znotraj socialističnega gibanja da uresničiti njegovo zamisel o "pluralistični demokraciji". Zato seveda mora opraviti kritiko socializma in odnosa socialističnih gibanj do vprašanja odnosa med državo in civilno družbo. Tako ugotavlja, da "mora biti teoretsko ploden in spoštovanja vreden socializem v praksi sinonim za demokratizacijo družbe in države, pa tudi tistih teles (na primer političnih strank), ki delujejo kot njeni posredniki". In dodaja, da "tako revidiran socializem ohranja - ne pa odpravlja - razliko med politično in družbeno sfero, in sicer tako, da doseže večjo odgovornost državne politike civilni družbi in demokratično razširi in preuredi nedržavne dejavnosti v sami civilni družbi".

Nadalje Keane analizira neokonservativistične kritike socialne države in se ukvarja s podobnimi vprašanji, kot jih obravnava tudi dr. Veljko Rus v knjigi *Socialna država in družba blaginje*. Prihaja celo do podobnih zaključkov. Tudi Keane simpatizira z idejo "osnovnega državlanskega dohodka", prav tako se ukvarja z vprašanjem morebitne nove vloge sindikata, v poglavju Delo in civilizacijski proces pa se ob vprašanju "družb zaposlovanja" spet dotika podobnih vprašanj (recimo "rast brez novih delovnih mest"), kot jih obravnava dr. Rus.

Seveda so med knjigama tudi razlike, vendar obe delujeta kot izredno dragocen prispevek k vzpostavljanju "zares pluralne demokracije" s "socialno državo", ki ima točno določene pristojnosti in naloge, ter s "civilno družbo", z demokratično "družbo blagostanja", ki bo sposobna tudi nadzorovati svojo državo. Obe knjigi sta dragocen prispevek k razmisleku o vzpostavljanju takega sistema v "samostojni, neodvisni in demokratični državi Sloveniji".